

Sectorplan verantwoord medicijngebruik in de rundveehouderij

Met de ondertekening van het Convenant Antibioticaresistentie Dierhouderij in december 2008, hebben LTO, NZO, COV, KNMvD zich verplicht voor de melk- en vleesveesector een bijdrage te leveren aan het verantwoord gebruik van antibiotica. Later heeft de NMV zich hierbij aangesloten. Door toenemende zorg over antibioticaresistentie, die welke geassocieerd werd met het antibioticagebruik in de veehouderij zijn in 2008 in het verlangde van het convenant Reductie Antibioticaresistentie in de rundveehouderij afspraken gemaakt over:

1. Werken met een bedrijfsgezondheidsplan en bedrijfsbehandelplan.
2. 1-op-1 relatie rundveehouder – geborgde rundveedierenarts.
3. Transparantie over antibioticagebruik, registratie van de hoeveelheden voorgeschreven antibiotica per bedrijf in een sectorale database.

Aan elk van deze onderdelen is invulling gegeven en de onderdelen zijn opgenomen in de kwaliteitssystemen van de zuivelondernemingen en in het kwaliteitssysteem van de geborgde rundveedierenarts. De convenant afspraken zijn daarmee gerealiseerd.

Daarbij zijn de belangrijkste verbeterpunten ten aanzien van antibioticumgebruik in de rundveehouderij (het preventief gebruik van antibiotica bij droogzetten, en het onnodig gebruik van derde keuze middelen) aangepakt en opgelost en is het totale antibioticagebruik in de sector substantieel gedaald.

Algemene doelstellingen verantwoord medicijngebruik in de rundveehouderij

De algemene doelstelling van het ABRES programma is het risico op het ontstaan van resistentie tegen antibiotica bij bacteriën bij dieren en mensen te minimaliseren. Om dat te bereiken wordt ook in de rundveehouderij het antibioticagebruik zoveel mogelijk teruggedrongen. Gestreefd wordt naar zo min mogelijk, verantwoord en transparant gebruik van antibiotica. Hiervoor zijn de volgende doelen en middelen ingesteld:

- i. Optimaliseren diergezondheid met behulp van het bedrijfsgezondheidsplan (BGP).
- ii. Minimaliseren en optimaliseren antibioticagebruik met behulp van het bedrijfsbehandelplan (BBP).
- iii. Transparantie antibioticumgebruik door middel van de registratie van voorgeschreven en geleverde medicijnen in MediRund
- iv. Afstemming van plannen en uitvoering daarvan met het maatschappelijk platform ABRES Rund.
- v. Borgen van de afspraken door de ontwikkelde instrumenten op te nemen in de diverse kwaliteitssystemen.

Wat er al is gebeurd?

Voor de uitvoering van het convenant met betrekking tot rundveehouderij is in december 2008 de stuurgroep ABRES Rund opgericht.

Om het antibioticumgebruik bij rundveehouders verder te verbeteren, zijn melkveehouders verplicht het antibioticumgebruik te laten evalueren door een geborgde dierenarts en samen met deze een BGP en BBP op te stellen. Deze verplichtingen worden geregeld via de kwaliteitssystemen van de zuivel, de geborgde rundveedierenarts en antibioticaregelgeving bij de overheid. De genoemde instrumenten/systemen zijn langdurige activiteiten, geïntroduceerd om te blijven. Daarnaast zijn er ook

Sectorplan verantwoord medicijngebruik in de rundveehouderij

activiteiten met een kortere bestaansduur, zoals communicatieactiviteiten, onderzoek en het maatschappelijk platform ABRES Rund.

Wat is er al bereikt?

Sinds de ondertekening van het convenant is heel veel bereikt. Derde keuzemiddelen worden nu nauwelijks meer gebruikt en, ondanks het feit dat geen eerste keus middelen voor de behandeling van klinische mastitis beschikbaar zijn, is het aandeel tweede keuzemiddelen ook afgenomen. Daarnaast is het 'selectief droogzetten' van koeien breed geïmplementeerd, waardoor de hoeveelheid gebruikte droogzetantibiotica sterk is teruggelopen. Bovendien zijn er relatief weinig rundveebedrijven die vallen in het actiegebied van bedrijven die (te) veel antibiotica gebruiken. De SDa constateert in haar rapport "Relaties tussen antibioticagebruik en voorkomen van resistente micro-organismen" dat de lage prevalentie van antibioticaresistente bacteriën ongetwijfeld wordt verklaard door het lage antibioticagebruik en de afwezigheid van koppelbehandelingen.

Doelstelling

De SDa concludeert in haar rapport "Relaties tussen antibioticagebruik en voorkomen van resistente micro-organismen" dat verdere reductie van het antibioticagebruik wenselijk is voor de vleesproducerende diersectoren. (kalveren, pluimvee, varkens). Daarbij doet zij de aanbeveling dat verdere van antibioticagebruik zich de komende jaren moet blijven richten op bedrijven in het actiegebied (rood) en het signaleringsgebied (oranje).

Voor haar sectordoelstelling sluit de rundveehouderij aan bij de constatering, conclusies en aanbevelingen van de SDa. De sector stel zich ten doel dat meer dan 90% van de runderbedrijven met haar antibioticagebruik onder de actiewaarden van de SDa blijft. De sectordoelstelling blijft door deze insteek altijd actueel t.o.v. de laatste inzichten van de SDa.

Toekomst plannen

De gekozen aanpak door de werkgroep ABRES Rund kent twee pijlers:

- I. Antibioticumgebruik in de rundveehouderij kwantitatief zichtbaar maken;
- II. Diergezondheidsmanagement optimaliseren, leidend tot een betere diergezondheid.

Deze uitgangspunten zijn nog steeds van toepassing, wat betekent dat de ingeslagen weg verder vervolgd wordt, opgestelde plannen geïmplementeerd worden en dat daar waar nodig extra onderzoek gedaan wordt.

Ten aanzien van de implementatie van plannen wordt gedacht aan het verder verbeteren van de rundveegezondheid door een georganiseerde aanpak, waarbij naast in de sector bestaande activiteiten op het gebied van uiergezondheid, ook aandacht uit zal gaan naar besmettelijke dierziekten zoals BVD en IBR en aan het diergezondheidsmanagement bij jonge kalveren (<56 dagen).

De productie kolommen zuivel (via Zuivel.NL, NZO en LTO), kalfsvlees (via SBK) en rundvlees (via LTO-vleesveehouderij) het initiatief genomen om een aanpak voor bestrijding van IBR en BVD te ontwikkelen, omdat het vóórkomen van IBR en BVD niet past in het streven van de rundveehouderij naar een gezonde en duurzame veestapel.

Rundveehouders worden nu al gestimuleerd om met bestrijding van IBR en BVD te beginnen. Zuivelorganisaties hebben hiertoe een financiële prikkel ingebouwd in hun kwaliteitssysteem.

Sectorplan verantwoord medicijngebruik in de rundveehouderij

Dierenartsen hebben afgesproken dat IBR en BVD jaarlijks met veehouders wordt besproken in het kader van het BGP. Veel veehouders nemen het initiatief om hun hun IBR- en BVD-status vast te stellen en tot beheersing over te gaan door deelname aan één van de vrijwillige programma's of door vaccinatie toe te passen. Voorwaarde voor succesvolle bestrijding is echter dat alle bedrijven meedoen met de bestrijding, wat om een vorm van regulering vraagt.

Om handvatten te bieden voor het verlagen van het antibioticumgebruik bij jonge kalveren zijn in onderzoek factoren geïdentificeerd die geassocieerd zijn met antibioticumgebruik. Uit dit onderzoek blijkt dat het voor een verdere reductie van het antibioticumgebruik bij kalveren op melkvee- en zoogkoeienbedrijven nodig is om aandacht te besteden aan:

- i. de preventie van luchtweg- en diarreeproblemen bij kalveren (vaak samenhangend met huisvesting- en klimaatfactoren)
- ii. de kennis en mindset bij veehouders ten aanzien van de mogelijkheden van een ondersteunende behandeling (bv. met elektrolyten) in plaats van het gebruik van antibiotica
- iii. de houding van veehouder én dierenarts (en de interactie tussen beiden) ten aanzien van de inzet van antibiotica bij jonge kalveren.

Dit kan bereikt worden door veehouders en dierenartsen effectief te adviseren over een optimaal jongveemanagement, gezondheidsproblemen en optimale behandeling bij jonge kalveren. Ook kan de bewustwording over het belang van de inzet van antibiotica bij kalveren vergroot worden door voor veehouders en dierenartsen inzichtelijk te maken hoe hun DDD/J kalf zich verhoudt tot de rest van Nederland en welke aandachtspunten een rol spelen bij de verlaging van het antibioticumgebruik. Parallel hieraan lijkt het van belang dat dierenartsen getraind worden in effectieve advisering op bedrijven met problemen bij de kalveren. Voor een goede invulling van deze training is inzicht nodig in de mindset van dierenartsen en veehouders ten opzichte van het gebruik van antibiotica bij kalveren. Een sociologisch onderzoek kan hier inzicht in geven, waarna in trainingen aandacht besteed kan worden aan de interactie tussen dierenarts en veehouder op dit gebied. Daarnaast zou een interventie onderzoek aan kunnen tonen of een intensief ondersteunde aanpak daadwerkelijk tot een verbeterde kalvergezondheid en verlaagd antibioticumgebruik leidt.

In de visie van de convenantpartners aangesloten bij ABRES Rund is het van belang blijvend aandacht te besteden aan dingen die al jaren lang veel aandacht krijgen. Daarbij spelen bekende kritische aspecten van het jongveemanagement zoals biestgift, huisvesting en verzorging een belangrijke rol. Daarnaast zal zeker aandacht gegeven worden aan de verspreiding van nieuwe kennis die voortkomt uit door ABRES Rund geïnitieerd onderzoek en is het streven om jongvee aandacht te geven in de bedrijfsgezondheidsplannen. Het is en blijft in dit kader van belang om aandacht te besteden aan de mindset van veehouders en dierenartsen op het gebied van antibioticagebruik.

Gezamenlijke aanpak met vleeskalverhouderij

Naast de kalveren die op het eigen bedrijf opgefokt worden, heeft de rundveesector ook aandacht voor de gezondheid van nuchtere kalveren die bestemd zijn voor de vleeskalverhouderij. De melkveehouderij, de vleeskalverhouderij en de collecterende kalverhandel hebben gezamenlijk aangegeven te willen werken aan een vitaal, gezond en duurzaam kalf. Dit geldt vanaf het moment dat

Sectorplan verantwoord medicijngebruik in de rundveehouderij

het moederdier drachtig wordt op het melkveebedrijf, totdat het dier door de vleeskalverhouder wordt aangeboden bij de slacht.

Hiervoor is het “Totaal overzicht aanpak Vitaal, gezond en duurzaam kalf” ontwikkeld, waarbij inzichtelijk is gemaakt welke zaken zijn uitgevoerd en vastgelegd en waar hiaten zitten die op korte en lange termijn worden uitgevoerd. De focus ligt met name op:

- adequate prikkels te ontwikkelen die de gewenste richting ondersteunen
- informatie-uitwisseling tussen melkveehouderij, collecterende kalverhandel en vleeskalverhouderij en vice versa
- kennisoverdracht tussen vleeskalverhouderij, collecterende kalverhandel en melkveehouderij en vice versa
- gezamenlijke communicatie intern (achterban) en extern.

In de samenwerking heeft de focus met name gelegen op het opzetten van een Kalf Volg Systeem; inzetten op meer onderzoek; communicatie en bewustwording over goede biestvoorziening, voeding en opfok van de kalveren en de ontwikkeling van een oplossing (in de vorm van een pilot) voor ongeschikte kalveren voor ongeschikte kalveren voor de melk- en vleesproductie. De nadere uitwerking is weergegeven in het “Totaal overzicht aanpak Vitaal, gezond en duurzaam kalf”. (bijlage 1)

Duurzame zuivelketen

Tenslotte streven zuivelondernemingen(NZO) en melkveehouders(LTO) via de Duurzame Zuivelketen gezamenlijk naar een zuivelsector die toekomstbestendig en verantwoord is (www.duurzamezuivelketen.nl) . Voor een toekomstbestendige en verantwoorde zuivelsector heeft de Duurzame Zuivelketen de volgende doelen voor 2020 geformuleerd: klimaatneutrale ontwikkeling, continue verbetering van dierenwelzijn en diergezondheid, behoud van weidegang en behouden van

Sectorplan verantwoord medicijngebruik in de rundveehouderij

biodiversiteit en milieu. Voor het thema continu verbeteren dierenwelzijn en diergezondheid zijn de volgende doelen vastgesteld:

- Vermindering antibioticaresistentie door verantwoord antibioticagebruik in de melkveehouderij in lijn met waarden Autoriteit Diergeneesmiddelen
- Verlengen gemiddelde levensduur koeien met 6 maanden in 2020 ten opzichte van 2011, mede door verbeteren klauwgezondheid, uiergezondheid en vruchtbaarheid
- Continue verbetering score dierenwelzijn; uiterlijk 2017 is een monitoringssystematiek vastgesteld en wordt een concreet doel vastgesteld.

Alle zuivelondernemingen hebben een eigen duurzaamheidsprogramma om de doelen van de Duurzame zuivelketen te realiseren. Jaarlijks stelt het LEI een sectorrapportage op om de voortgang bij de realisatie van de doelen te monitoren. Dit kan leiden tot een aanscherping van de duurzaamheidsprogramma's. Per doel is een programmateam actief dat voorstellen doet om de kans op het realiseren van de doelen te realiseren. De adviesraad van de Duurzame Zuivelketen geeft advies over voortgang en uitvoering. Het ministerie van EZ neemt ook deel aan deze adviesraad.

Nadere toelichting instrumenten en termen

Werkgroep ABRES rund

De werkgroep bestaat uit vertegenwoordigers van LTO melkveehouderij, NMV, LTO vleesveehouderij, KNMvD, NZO en COV en heeft twee ondersteuners: één voor beleidsmatige/organisatorische aspecten en één voor de wetenschappelijke/inhoudelijke aspecten. Incidenteel zijn werkgroepen actief (geweest), met daarin steeds vertegenwoordigers vanuit de deelnemende organisaties met technische en organisatorische ondersteuning. Denk hierbij aan werkgroep ontwikkeling bedrijfsbehandelplan, werkgroep ontwikkeling bedrijfsgezondheidsplan, werkgroep transparant antibioticagebruik, en werkgroep communicatie. De werkgroep ABRES Rund levert een actieve bijdrage aan de Autoriteit Diergeneesmiddelen en is vertegenwoordigd in de Raad van Advies en in de klankbordgroep van de SDA.

De 1:1 relatie rundveehouder-dierenarts

Elke rundveehouder kiest zijn/haar vaste dierenarts met wie diergezondheidszaken afgestemd en georganiseerd worden.

Bedrijfsgezondheidsplan

Het BGP is een bedrijfsspecifiek managementadvies dat als doel heeft de diergezondheid op het bedrijf te verbeteren, zodat minder antibioticum nodig is. Het BGP wordt minimaal jaarlijks, of zoveel vaker als nodig, ingevuld, waarbij specifieke aandacht wordt gegeven aan preventief gezondheidsmanagement door veehouder en dierenarts gezamenlijk (1:1).

Bedrijfsbehandelplan

Het BBP is geeft een bedrijfsspecifiek overzicht van het behandeladvies van de dierenarts aan de veehouder voor door de veehouder uit te voeren behandelingen van de belangrijkste op het rundveebedrijf voorkomende aandoeningen zoals vastgelegd in minimum eisen. Het BBP wordt

Sectorplan verantwoord medicijngebruik in de rundveehouderij

minimaal jaarlijks, of zoveel vaker als nodig is, vernieuwd in samenspraak tussen veehouder en dierenarts (1:1).

MediRund

Het transparant maken van antibioticumgebruik op rundveebedrijven op basis van door de dierenarts voorgeschreven en geleverde antibiotica.

Maatschappelijk platform ABRES Rund

De rundveehouderijsector staat midden in de maatschappij, is trots op haar activiteiten en wil daarom graag laten zien dat zij verantwoord met diergeneesmiddelen om gaat. Ook staat de sector open voor kritiek op punten waar mogelijk verbetering mogelijk is. Met dat doel is medio 2012 het 'maatschappelijk platform' opgericht. In het platform zijn vertegenwoordigers van verschillende maatschappelijk organisaties, zoals politiek, overheid, dierenbescherming en medisch onderzoek vertegenwoordigd. Met het maatschappelijk platform worden de activiteiten van de stuurgroep gedeeld en getoetst of dit aansluit bij wat er in de maatschappij leeft om het uitgezette beleid zo nodig bij te sturen. Recentelijk is in het maatschappelijk platform aansluiting gezocht met de vleeskalverhouderij.

Sectorplan verantwoord medicijngebruik in de rundveehouderij

Bijlage 1 Totaal overzicht Vitaal, gezond en duurzaam kalf

Wordt toegevoegd zodra de definitieve versie beschikbaar is.